

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ'NİN KÛNHÜ'L-AHBÂR'INA GÖRE FATİHDEN ÖNCE, MÜSLÜMANLAR TARAFINDAN, İSTANBUL'A YAPILAN AKINLAR

Prof. Dr. Ahmet UĞUR
Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Özet

Dünyanın incisi, karnu'z-zeheb sahibi ve

“Bu şehir-i İstanbul ki bî-misl-i bahâdır
Bir sengine yek-pâre bir Acem milki fedadır”

övgüsüne mazhar olan bu şehri Celâl-zâde de şöyle övüyor:

Cihanın ortasında yok misali
Beheşt-Hulde benzerdur cemali
Galatası Frengistana benzer
Ten-i ziba içinde cana benzer¹

İşte bu güzel beldeyi alarak Hz. Peygamber'in müjdesine mazhar olmak isteyen Müslümanlar, Emeviler ve Abbasiler zamanında bu şehre dokuz akın yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Fatih, Fetih, İstanbul, Gelebolulu Mustafa Ali, Seferler.

Giriş

Dünyada tarihte iz bırakmış, çağlar açıp çağlar kapatmış beldeler ve şehirler vardır. Bunların bir kısmı dinî yönden kutsiyete haiz olmuş, Mekke, Kudüs, Somanat vb gibi. Bir kısmı da tarihte oynadığı rol açısından kutsiyet alması ile, beyne'l-milel bir şerefe haiz olmuştur. Kahire, Bağdat, İskenderiye ve İstanbul gibi.

Bu şehirlere sahip olmak için, her cihangir çaba ve gayret sarfetmiştir. Bir kısmı buna kutsiyet vererek o yönde çaba sarf etmiş, bir kısmı da bunu yapmayı cihan-hakimi olmanın gereği olarak görmüştür.

Hz: Peygamber'in, "İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden emir ne güzel emir (komutan) ve onu fetheden asker, ne güzel askerdir" hadisindeki müjdesine nail olmak için, İstanbul gerek Emeviler ve gerekse Abbasiler döneminde defalarca kuşatılmıştır.

Hazret-i Peygamber başka bir hadislerinde de şöyle buyurmuştur: Bir gün Rasul şöyle bir soru yöneltir:

-Hiç bir şehir iştir misiniz ki, iki tarafı deniz ve bir tarafı kara olsun? Bunun üzerine sahabeler "buyur ey Allah'ın Rasulu" derler. Hz. Peygamber şöyle der:

-Kıyamet kopmaz, illa, evlâd-ı ishaktan 70 bin kişi ol şehre gaza etmeyince, muhasara ettiklerinde ne silahla cenk ve ne de sahmile kasd-i aheng iderler. Ancak evvela -Lailahe illahlahu vallahu ekber- dediklerinde, denize bitişik olan iki burçtan birisi yıkılır. İkinci defa tekbir getirdiklerinde ikinci burç da yerle beraber olur. Üçüncü defa tekbir getirdiklerin de ise, karadan yana olan burcu da yıkılıp, mücahitlere yol açılır ve bu şehirde Müslümanlar tarafından fetholunur.²

Yine Hz. Peygamber'e atfedilen başka bir hadis de şudur. "Ayasofya'da iki rekat namaz kılan Hulde-cennete dahil olur".

Şimdi bu kuşatmaları sıra ile görelim,

1- Birinci Kuşatma: 43/663 yılında Emevilerden Muaviye b.Ebu Sufyan (sal.661-680) zamanında Müslümanlar gemileri ile Rodos adasına geldiler. Orayı kuşattılar. Sonunda kale sakinlerinin eman dileyüb yalvarmalarıyla sulh yapıp, haraca bağladılar ve salimen ve gânimen dönüp Şam'a vardılar.

44/664 yılında Bişr-i Ertal nam bir komutan idaresinde 40 bin kişi İstanbul'u tekrar kuşatmak için gönderildiler Sağa sola çok hasaret verdiler ve netice almadan bol ganimet ile döndüler.

2- İkinci Kuşatma: 52/672 yılında Müslümanlar ikinci muhasara için yola çıktılar. Askerin bayraktarı, Hz. Eba Eyyüb-i Ensari idi. Orduda Abdullah bin Abbas, Abdullah b.Zeyd gibi ileri gelen kimseler vardı. Beş yüz adet gemi hazırlandı ve elli bin asker ile yola çıkıldı. Kuşatma altı ay geceli gündüzlü devam etti. Bizanslılar çok sıkıştılar. Nerede ise Müslümanlar "İnnâ Fetahnâ Lehefêhân'Mübînâ" sırrına mazhar olacaklar idi. Nihayet bir Cuma günü her türlü hazırlığı yapıp Bizans surlarına hücum ettiler. Fakat, bir düşman askeri Eba Eyyub-i Ensariyi, zenberek oku ile alnından yaraladı. Yarası dayanılacak gibi değil idi. Ordu mecburen kuşatmayı kaldırıp geri çekildi. Tedavisi de mümkün olmadı. Askerlerine şu vasiyeti yaptı. "Ben öldüğümde cenazemi alınız ve silahlı bir gurup asker ile kaleye en yakın yere kadar gidiniz. Bir kısmınız silahları ile savaşır iken, diğerleri de beni kaleye en yakın yere defnetsin ve gizlesin Allah'ın dilemesi ile bir zaman gelip Hz. Peygamberin ümmetine bu kalenin fethi müyesser olur ise, o zaman benim kabrim bulunup imar oluna".

Vasiyeti üzere gaziler öyle eylediler. Kaleye en yakın yere defnettiler. Fakat Yorgi lain birinin şehit olduğunu bildi ve senevi vergi ile sulh istedi. Fakat sonunda Müslümanlara hezimet geldi. "Kimileri karadan ve kimileri de gemilerle dönüp gittiler. Yorgi ise sulhu bozup, iki oğlunu gemilerle Müslümanların ardından gönderdi, Yetişip çok şiddetli cenk ettiler. Hz.Osman'ın baba bir kardeşi Abdullah b.Said, düşman gemilerini perişan etti, tekfurun oğlunun bir gözü kör oldu. Abdullah bu düşmanları takip etti. Tekfurun iki oğlunu da tutup onların karşısında idam ettirdi. Gaziler yüklü ganimetle Şam'a döndüler.

Yorgi, oğullarının öldüğünü ve askerlerinin hezimetini duyup kahrından öldü, Onun yerine Kostentin-i Kûçek adlı oğlu geçti. Bu şahıs Hz.Eba Eyyub'in

kabri üzerinde mübarek bir nur ve bazı nûrânî işaretler görüyordu. "Elbette bu mekân boş değildir" diyerek üstüne bir yüce kubbe yaptırdı. Orasını hulusi niyetle ziyaret ettikçe nice faideler müşahede etti. Allah'ın inayetinden olacak orada çok tatlı bir pınar fişkirdi. O sudan içen hastalar şifa bulurlar idi. Bu şifalı suyun ünü ta uzaklara duyuldu. Suyunu kumkumalarla Ta dib-i Frengistana iletirlerdi. Meczublar ve hastalar içerler ve şifa bulurlardı.

Bazı kaynaklarda Eba Eyyûb-i Ensarînin şehadeti şöyle olmuştur. İslam askerleri kaleyi kuşatıp kafirleri sıkıştırdıklarında, içeriden Müslümanlara haber gönderip dediler ki "Bizden muradınız nedir? eğer kalenin fethi ise o hayaldir. Ondan başka muradınız var ise söyleyin görelim. Yoksa bu inattan bir şey hasıl olmaz".

Bunun üzerine Eba Eyyûb ve ileri gelen askerler, müşavere ettiler ve dediler ki "Bizim gayemiz Ayasofya'yı ziyaret idüb orada iki rekat namaz kılmak ve sonra Şam'a dönmektir. Bu haber tekfura vardığında, derhal ileri gelen devlet adamlarını ve ruhbanları toplayıp meşveret ettiler ve sonunda Müslümanlara şu,cevabı gönderdiler. "Ayasofya'yı bin kişi iki növbet halinde ziyaret edecek, ilk önce beş yüz kişi gelip silahların taşrada bırakıp, ziyaret bitince tekrar dönüp hazırlıklarını alıp gideler. Bundan sonra ikinci beş yüz gelip aynı şekilde ziyaretini yapalar".

Bu anlaşma üzerine ilk önce Hz. Ebu Eyyûb, 500 adamı ile, silahsız Ayasofya'ya yakın olan kapıdan girdi, Namaz kılıp dualar ettiler. Bunlar böyle tazarru ve namazda iken, bu günkü Galatasaray'ın bulunduğu semtte bir kilisede yaşlı bir rahip var idi. Nasara kavminin ve bütün bıtrıkların önde geleni idi. Müslümanların Ayasofya'ya girdiğini duymuş, buna çok incinerek o hışımla tekfurun sarayına gelüb şöyle dedi. "Bu ne rüsvaylıktır ki, bir bölük Müslümanları mabedimize koydunuz. İbadet hane-i tahiremizi nâ-pâk ittiniz. Eğerci olacak oldu. Muharsara muzayakasından çekilen metaibin bu irtikaba sebep idüğü muhakkak boldi. Lakin bunların sağlığıyla çıkması ırz u namusa haleldir, Bu boş tedbirler ile tu'ma-i şir-i şimşir kılınmaları mahaldir. Bu içerideki Müslümanları derya tarafından değil, şehri gezerek Balat tarafından çıkartınız,"

Bunların sözüne uyup anlaşmayı bozan tekfur Müslümanların o taraftan çıkartılmalarını emretti. Orası bağlık, bahçelik bostanların ve kiliselerin bulunduğu bir semt idi. Müslümanların oraya geldiği anda, zaten her türlü silahıyla hazır olan keşişler (din adamları) harbe koyuldular. Zaten silahsız olan Müslümanlar da ellerine geçirdikleri taş ve sopalar ile şehrin kapılarına doğru koştular. Ama nereye vardılar ise kapıları kapalı ve askerler ile kuşatılmış buldular. Eğri kapıdan aşağı sekizinci kulenin altında bir açık kapı buldular. Bu kapı gizli bir kapı olduğundan burada fazla asker yok idi. Oradan kolayca geçtiler. Lakin burada sur iki kat idi. Orada pek çok asker vardı. Attıkları ağır taşlarla Eba Eyyubi yaraladılar. Taşraya taşıyıp götürcek imkanları yok idi, 'Bari ketmedip küffara malum olmasun" diye orada gizlice defnettiler. Ayrıca yetmiş kişi orada şehadet şerbetini içtiler. Kalanlar kaçıp durumu orduya haber verdiler. Derhal gemilere binip geldikleri gibi Şam'a

döner iken, "Hey bunlar zebun oldu" diye kafirler artlarına düştüler ama Müslümanların elinden zor kurtuldular. Bazıları derler ki buradaki mezar Hz. Eba Eyyub'un kardeşidir. Orada bir su çıkmış ve bir de selvi ağacı yetişmiştir. Fakat kabrin esas yeri Hz. Fatih'in fethinde Akşemseddin'in bulunduğu bu gün ziyaret edilen mahaldir.

3- Üçüncü Kuşatma: Emevilerden Süleyman b. Abdülmelik'in hilafeti zamanında 92/711 yılında yapıldı. Halife kız kardeşi oğlu Ömer b. Abdülaziz'i orduya komutan tayin edip gönderdi. Seksen bin askerle şehri karadan kuşattı. Yaktı, yıktı ve halkını esir aldı. Fakat fethi kadir olamadı. Oradan gidip Sinop'u kuşattı, oradan gelip bir yıl Kastamonu hisarını kuşattı. Ama fethi kadir olamayıp çekildi gitti.

4- Dördüncü Kuşatma: Aynı halife 97/716 yılında kız kardeşinin oğlunu 120 bin askere serdar tayin edip İstanbul üzerine gönderdi. Gelip Aydıncık (Edincik) da kışladılar ve evvel-baharda İstanbul'u kuşattılar. Çok uzun süren kuşatmaların tesiri ile düşmanlar yiyecek yönünden çok sıkışıp insan eti yiyecek duruma geldiler, Müslüman gaziler de kıtlıktan ot yiyecek dereceye geldiler. Böylece kuşatmadan vazgeçip tekrar Şam'a döndüler.

5- Beşinci Kuşatma: Bu kuşatmada Ömer İbn Abdülaziz'in kendisi, ordu-su ile gelip Galata hisarının karşısında bir kalecik yaptırdı adını, Medinetü'l-Kahr koydu. Savaşta düşmanları perişan bıraktı. Süleyman b. Abdülmelik'den izin alıp bir mühim iş için Şam'a gitti. Ama Halife Süleyman b. Abdülmelik ve komutan Müslim muhasaraya devam ettiğinden, düşmanlar sulh istemek mecburiyetinde kaldılar. Her yıl 50 bin altın haraç vermeyi kabul ettiler. Bizans'ın esirlerini geri istediklerini red ettiler. Müslümanlar dönüp gemileriyle Şam'a gider iken, yollarını Freng gemileri kesti. Çünkü Tekfur Mikail onlara mektup yazıp "Elbette yolların alasz. Ben dahi ardlarından gelüb, muzayaka-şavaş-vireyin" demişti. Böylece Müslümanlar iki düşman arasında kaldılar. Üç gün üç gece savaştilar. Savaşta karada devam ettiler. Sonunda tekfur ve ileri gelenler esir alındı. Halife Bağdat'a döndü ve onun emri ile esirler kılıçtan geçirildiler. Komutan Müslim ise, onların 300 pare gemisini alıp üç yüzünü de yaktı ve Şam'a döndü.

Mikail'in iki oğlu vardı, Yorgi ve İstefan Yorgi cüzzamdan öldü, İstefan babasının yerine geçti ve bir yıl sonra öldü. Yorgi'nin Tarfil adlı oğlunu başa geçirdiler. O da denizde boğuldu. Arkada oğlu yoktu, İstefan'ın İlya adlı bir oğlu olmuştu o başa geçti ve kısa bir zamanda ünü Frengistan kralları arasında yayıldı.

6- Altınca Kuşatma: 165/781-82 tarihinde Mervan b. Hakem bizzat ordusunun başına geçerek, 1000 adet gemi yüz elli bin askerle 6 ay İstanbul'u kuşattı, İlya ölmüş yerine oğlu Harkil geçmişti. Düşman sulha razı olup yılda beş yüzbin filuri cizye ödemeye razı oldu. Ehl-i İslam'a ayrı bir mahalle tahsis edilip camiler ve mescitler yaptırdı.

7- Yedinci Kuşatma: Aradan yetmiş yıl geçti. 239/853-54 yılında Abbasîler döneminde Halife Yahya b. Ali zamanında 50 bin askerle yola çıkıldı. Evvela

Malatya fethedildi. Binden fazla köyü yakıp yıkıp perişan ettiler. Sonra gelip İstanbul'u kuşattılar. On bin kadar askerini öldürdüler fakat alamadılar.

8- Sekizinci Kuşatma: Aradan 16 yıl geçtikten sonra 255/869 tarihinde Halife Harun Reşid, 150 bin askerle İstanbul'u kuşattı. İki taraftan nice insanlar öldü. Nihayet Müslümanlar bir sığır derisi miktarı yer istediler. Düşmanlar "ne cüzi nesnedir" deyip, sonra yine sulh yaptılar. Müslümanlar burada taktik kullanıp, o sığır derisini keskin bir bıçak ile iplik gibi dilip sıırım yapıp bir mahalle sığacak yeri o sıırım ile ihata ettiler. Küffar anlaşmaya razı olduklarından itiraz edemediler. Böylece oraya bin Müslüman yerleştirdiler. Camiler yaptılar. On yıllık haraç elli bin filûri resm-i peş-keş alıp döndüler. Her yıl seneden seneye ellişer bin altım cizye göndermeleri kararlaştırıldı.

Fakat Harun Reşid Bağdat'a döner dönmez İlya yine isyan edip, İstanbul'daki Müslümanları haraca bağlayıp bir çoğunu da öldürdü. Fakat Müslümanlar birleşerek savaşa girişip kral İlya'yı öldürdüler ve pek çok kimseyi de katledip, bir kısmını da esir ettiler.

9- Dokuzuncu Kuşatma: Evvelki kuşatmadan bir yıl sonra İlya'nın oğlu Yağfur, Bizans'ın başına geçti. Aynı yıl Halife Harun Reşid, Seyyid Cafer-i Battal adlı bir komutan ve binlerce asker ile İstanbul'a geldiler. Uç gün üç gece harp edip sekiz bin düşman askerini kılıçtan geçirdiler. 20 binden ziyade esir aldılar. Kral Yağfur yakalanıp halifenin huzuruna getirildi ve derhal idam edildi. Halife ve Seyyid Cafer gazi askerleri ile Bağdat'a döndüler. Bundan sonra Kostantiniyye yedi yıl viran durdu. Bundan sonra Freng taifesi hücum edip, İstanbul'u tamir ettiler. Yağfur'un idamı üzerine hanımı ve küçük oğlu Frengistan'a kaçmışlar idi. Kanalur adlı bu çocuk kral tayin edildi. İstanbul ve Galata beraberce zaptolundu. Burası uzun müddet Efrenc-i bed-kirdar ellerinde kaldı. Bu Kanalür ahir-i Kayasıra-ı dil-kûr ve hatime-i tekvuran-ı bi-nurdur.

10- Onuncu Kuşatma: Al-i Osman'dan Ebü'l-fetih sultan Muhammet Han b. Murad Han merhumun fethidir ki, Kelam-ı Kadîm ve Furkan-ı Azimde "Beldetün tayyibe"³ Lafz-ı şerifinde Hicretten berü 857 (1453) seneye işaret kılınup " tilke aşeretün kâmile"⁴, mefhum-ı latifi ol padişah-ı gazinin feth-i dil-pezi ile kemalin bulmuştur.⁵

Sonuç

Dünyanın incisi, Belde-i tayyibe olan İstanbul'umuzun yeryüzünde işgal ettiği yer tarih sahifelerinde kayıtlıdır. Adına efsaneler uydurulmuş, hadisler söylenmiş, fethi için ebced hesabıyla tarihler düşürülmüştür. Gerek gayr-ı müslim ve gerekse Müslüman Araplar tarafından, fethi için çok gayret gösterilmiş ise de bu yüce zafer Fatih Sultan Mehmet'e nasip olmuştur.

KAYNAKÇA

- 1- Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, Kayseri Raşid Efendi Ktp. No.920.
- 2- Kur'ân-ı Kerim.
- 3- Müslim, *el-Fiten*.
- 4- Uğur, Ahmet, Mustafa Çuhadar, *Celâl-zâde Mustafa Selim-nâme*, İstanbul 1997.
- 5- Uğur, Ahmet, M. Çuhadar, A. Gül, *Kitâbü't-Tarihi Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt I. Kısım, Kayseri 1997.

DİPNOTLAR

- ¹ Celâl-zâde Mustafa, *Selim-nâme*, v. 173a
- ² Müslim, *el-Fiten*, 78:2920
- ³ Kur'ân-ı Kerim, Sebe; 15
- ⁴ Kur'ân-ı Kerim, Bakara; 196
- ⁵ Âlî, *Künhü'l-Ahbâr*, Kayseri Raşid Efendi Ktp. No.920, v. 97b-100b. Ayrıca yazar faydalandığı kaynak olarak Zeynü'l-Arab; Tirmîzî; Kurtubî'yi vermektedir. A. Uğur, M. Çuhadar, A. Gül, *Kitâbü't-Tarihi Künhü'l-Ahbâr*, I. Cilt I. Kısım, s.472-483, Kayseri 1997.